(BC)

Möte i den utvidede utenriks- og konstitusjonskomite tirsdag den 21. juli 1981 kl. 14.

Mötet ble ledet av komiteens formann Reiulf Steen.

Til stede var:

Trygve Bratteli, Johan J. Jakobsen, Per Karstensen, Lars Korvald, Odd Lien, Reiulf Steen, Svenn Stray, Margit Tösdal, Kåre Willoch, Liv Aasen, Guttorm Hansen, Per Hysing-Dal, Kjell Magne Bondevik, Valter Gabrielsen, Karin Hafstad, Håkon Kyllingmark, Ottar Landfald, Astrid Murberg Martinsen, Asbjörn Sjöthun, Per A. Utsi.

Vararepresentanter: Ingvar Bakken, Torstein Tynning, Astrid Gjertsen, Sverre L. Mo og Odd Vigestad.

Följende statsråder var til stede:

Statsminister Gro Harlem Brundtland, utenriksminister Knut Frydenlund, forsvarsminister Thorvald Stoltenberg.

Följende embetsmenn ble gitt adgang til mötet: Statssekretær Olav Bucher-Johannessen, statsministerens kontor, byråsjef Vidar Wikberg, Utenriksdepartementet, konsulent Kåre Hauge, Utenriksdepartementet.

FORMANNEN: Det er Regjeringen som har anmodet om at dette möte i den utvidede utenriks- og konstitusjonskomite blir holdt, og jeg gir ordet til utenriksministeren.

UTENRIKSMINISTER KNUT FRYDENLUND: Siden Stortinget gikk fra hverandre, har det skjedd en utvikling på enkelte felter når det gjelder spörsmålet om en atomvåpenfri sone i nordisk område. Det er her en omstendighet som Regjeringen som sådan må ta stilling til og som det er naturlig å forelegge for den utvidede.

Forslaget om en atomvåpenfri sone i nordisk område har fört til reaksjoner i andre land, og det må vi vurdere, eller det Regjeringen må ta stilling til og har tat stilling til, er: hva skal Norges holdning være til disse reaksjoner? Dette gjelder först og fremst följende spörsmål:

For det förste: Bresjnevs uttalelser til den finske avisen som har fört til stor internasjonal oppmerksomhet om saken.

For det annet har vi reaksjonene fra våre allierte.

(BC) For det tredje har vi forholdet mellom forslaget om en atomvåpenfri sone i nordisk område og de forhandlinger som nå er bebudet mellom De forente stater og Sovjetunionen om kjernevåpen i Europa, og som etter opplegget skal starte i midten av november.

Endelig har vi det forestående nordiske utenriksministermöte i Köbenhavn i september, hvor vi må forvente at spörsmålet kommer opp i en eller annen form og hvor vi må ha en holdning fra norsk side.

Hvis jeg kan starte med reaksjonen eller signalet fra Bresjnev, er situasjonen den at Sovjetunionen hele tiden har inntatt en avvisende holdning til at en atomvåpenfri sone i nordisk område skulle ha virkninger for deres eget område eller for deres atomvåpen. Det er derfor noe nytt når Bresjnev i et intervju i en finsk avis gir uttrykk for villighet til å dröfte spörsmålet om tiltak på sovjetisk område hvor det stöter opp til en atomvåpenfri sone i Norden, og at Sovjetunionen var beredt til å dröfte dette med de interesserte land.

Helt fra Bulganins brev til Gerhardsen i 1958 og gjennom årene som reaksjoner på forskjellige forslag fra president Kekkonens side, har det vært et norsk krav at en slik sone bare kan vurderes i en bredere sammenheng, dvs. også i sovjetisk område. Men dette har tidligere vært avvist fra sovjetisk side, slik at det her er noe nytt som foreligger, uten at jeg skal gå inn på eller forsöke å spekulere i hva årsaken til dette er, eller hva motivet til dette kan være.

Under kirkeminister Fördes opphold i Moskva ble saken tatt opp både av den sovjetiske viseutenriksminister og av den sovjetiske undervisningsminister, uten at det ble sagt noe konkret om hva disse tiltak som Bresjnev omtalte, skulle bestå i. Det som de to gikk sterkere inn på, var forventningene om en norsk reaksjon på dette og forslaget om bilaterale forhandlinger. Förde understreket at han ikke var kommet for å forhandle om denne sak.

Situasjonen er imidlertid den at Regjeringen må vurdere hvordan man skal stille seg til dette utspillet fra Bresjnevs side, hvor vagt det enn er formulert eller uavhengig av hva motiveringen kan være. Hvis vi intet gjör, er det også et politisk svar. Det som Regjeringen har lagt seg på i forhold til dette utspillet, er for det förste at man ikke har til hensikt å gå inn i bilaterale forhandlinger med Sovjetunionen, at man ikke har til hensikt å inngå noen traktat med Sovjetunionen om en garantiordning, men at en i samarbeid med våre allierte og med de nordiske land söker å få avklart hva som konkret kan ligge i de sovjetiske antydninger, uten at en nå hverken binder seg til former for dette eller tidspunktet for en slik avklaring.

(BC) Det annet punkt gjelder de reaksjoner som er kommet fra våre allierte, eller snarere motforestillinger. Allerede tidligere, mot slutten av fjoråret, kom visse uformelle reaksjoner fra våre allierte. De gav alle uttrykk for engstelse dels for at man på norsk side ville gå inn for en sone som ikke omfattet eller berörte sovjetiske områder. Til dels skyldtes engstelsen de virkninger som det norske forslaget kunne få for NATOs atomvåpenforsvar. Av mer formell art ble disse henvendelser etter statsministerens nyttårstale i fjernsynet.

På denne bakgrunn ble det gitt en redegjörelse for våre allierte allerede tidlig på nyåret. Det ble her minnet om at man alltid hadde vært imot opprettelse av en atomvåpenfri sone i Norden som et isolert tiltak. Det ble vist til og referert til det som da forelå som forslag i Arbeiderpartiets arbeidsprogram om en atomvåpenfri sone i nordisk område. Det ble vist til Regjeringens fortsatte oppslutning om dobbeltvedtaket i NATO, og det ble også sagt at man regnet med at spörsmålet om en atomvåpenfri sone i nordisk område burde kunne utformes slik at det kunne tilpasses målsettingen for disse forhandlinger.

Når det gjelder motforestillingene fra våre NATO-allierte, kan disse inndeles i följende grupper: For det förste en engstelse for at forslaget kan få negative virkninger på forhandlingene om kjernevåpen i Europa, at Sovjetunionen ville bli mindre motivert for seriöse rustningskontrollforhandlinger. For det annet er det gitt uttrykk for at Norge skal fjerne seg fra den vedtatte forsvarsstrategi, og for det tredje er det gitt uttrykk for smitte-effekt på andre land i Vest-Europa. De sterkeste motforestillinger mötte jeg under samtalene med den amerikanske utenriksminister, som advarte mot at en gjennomföring av denne planen kunne få skadelige virkninger for de forestående forhandlinger med Sovjetunionen om kjernevåpen i Europa og at det ville få virkninger for USAs bistand til forsvaret av Norge.

Men om disse motforestillinger i Amerika var sterke, möter vi også omtrent tilsvarende argumentasjon i Bonn. Og jeg skal til England om et par dager og vil möte Lord Carrington, og vil möte det samme der.

Vår holdning til disse motforestillinger har vært og vil være å redegjöre for intensjonene bak forslaget, at det hele tiden er snakk om gjensidighet, at det ikke er tale om bilaterale forhandlinger med Sovjetunionen, at vi ikke vil ta noe initiativ i denne saken uten etter konsultasjoner med våre allierte, og at planen forutsettes gjennomfört på en måte som vil være i samsvar med våre forpliktelser i NATO.

(BC) Et tredje element vi må vurdere, er forholdet mellom atomvåpenfri sone i nordisk område og de foreståande forhandlinger om kjernevåpen i Europa. Her er det nemlig et nytt og viktig element som er kommet inn i denne sak gjennom den amerikanske meddelelse om at forhandlinger mellom De forente stater og Sovjetunionen vil begynne i midten av november i år. Vi tillegger disse forhandlinger en overordnet betydning. Vi tar sikte på å få stoppet atomvåpenopprustningen i Europa og få til en nedbygging av allerede utplasserte sovjetiske SS 20-raketter. Fra norsk side vil vi medvirke til at disse forhandlinger förer til de best mulige resultater, og vi vil selvsagt ikke foreta oss noe i forbindelse med sonesaken som kan skape komplikasjoner for disse forhandlinger.

På den annen side må vi også regne med at forhandlingene selv og mulige resultater vil bedre atmosfæren i Europa og vil gjöre det lettere å vinne gjenklang for idéen om forbudssoner i europeisk sammenheng, slik som i nordiske områder, hvor det i dag ikke er stasjonert atomvåpen - altså tilbake til tanken om en nordisk atomvåpenfri sone som en del av en större europeisk ordning.

Så til behandlingen av denne sak på det foreståande möte mellom de nordiske utenriksministre. Men la meg först bare knytte et par kommentarer til situasjonen i de nordiske land. Her er situasjonen den at Finland har hilst Bresjnevs utspill velkommen, men står fortsatt fast på Kekkonen-planen - altså en isolert nordisk lösning. Både Sverige og Danmark understreker at spörsmålet om en nordisk atomvåpenfri sone må ses og behandles i en bredere europeisk sammenheng, hvorved også er tenkt på sovjetisk territorium. Fra svensk side har man underhånden gitt uttrykk for at man ikke önsker noen traktatfestet garanti fra noen av stormaktene og at man ikke önsker å gå inn i bilaterlae forhandlinger.

Vi må imidlertid forvente - og det er også annonsert allerede - at spörsmålet kommer opp på nordisk utenriksministermöte den 2. september i år i Köbenhavn. Dette mötet ville i og for seg ikke være en urimelig foranledning til at utenriksministrene i kommunikes form utbad seg en nærmere avklaring på hva som er realiteten i Bresjnevs utsagn, og dette har også vært vurdert i hovedstedene. Vår vurdering er imidlertid at fordi man nå står foran disse forhandlingene om kjernevåpen i Europa og at hensynet til disse dominerer, vil et slikt utspill muligens kunne komplisere forhandlingene, slik at det er bedre ikke å ta opp dette spörsmålet ved denne anledning, og at man ikke i det hele tatt i kommunikeet eller fra mötet for övrig tar sikte på noen nye utspill, men at man her understreker betydningen av at forhandlingene om kjernevåpen i Europa föres fram til resultater.

Det var forslagene til de ulike elementer som vi må ta stilling til.

(GSR) KÅRE WILLOCH: För jeg kommer inn på utenriksministerens aktuelle problemstillinger synes jeg det er riktig fra vår side å understreke det synspunkt at denne saken burde vært behandlet i denne komite för noe regjeringsmedlem rykket ut til offentligheten med utspill om saken. Det er vel ikke behov i denne komiteen for noen mer inngående beskrivelse av grunnene til dette, men jeg vil gjerne også i denne forsamling stadfeste at dette er vår oppfatning.

Jeg skal ikke nå pröve med noen inngående beskrivelse av de råd vi i så tilfelle ville ha gitt, bortsett fra noen forsöksvise kortfattede betraktninger som kan ha interesse i forbindelse med det fremtidige arbeid med disse spörsmål.

Jeg tror at det ville ha bidratt meget til en avklaring om man för utspillet overfor offentligheten eller andre land hadde studert mer inngående for seg selv hvorledes en slik tanke om en atomfri sone i nordisk område eventuelt kunne innarbeides i et felles NATO-opplegg for nedrustningsforhandlinger med Sovjetunionen. En slik systematisk analyse av problemene ville muligens ha avverget en del av de politiske problemer som man senere er kommet opp i.

Videre tror jeg at man ville ha spart seg problemer og hatt et bedre grunnlag for det fremtidige arbeid hvis man helt fra först av langt klarere hadde gitt uttrykk for at man ikke tenker seg en traktat mellom Norden og Sovjetunionen, at man ikke tenker seg en traktatfestet garanti av den art som jeg forstår at utenriksministeren nå presiserte at man ikke tok sikte på, og videre ville det ha gitt et bedre grunnlag for det fremtidige arbeid om man helt fra först av hadde gjort det klart at man ikke siktet på bilaterale dröftelser med Sovjetunionen eller på dröftelser mellom de nordiske land på den ene siden og Sovjetunionen på den andre.

Hvis man hadde analysert disse spörsmål på den måten jeg antydet i utgangspunktet, ville man også kunne ha fått en greiere fremdrift overfor våre allierte ved en sakkyndig og diplomatisk behandling gjennom NATOs ordinære apparat. Jeg må også legge til at jeg tror man skal legge vekt på at de dröftelser med andre regjeringer manfinner behov for, kommer i en rimelig orden. Jeg kan ikke unnlate å nevne at det nödvendigvis må virke lite vellykket at samtaler mellom regjeringsmedlemmer kommer tidligere i Moskva enn med våre allierte regjeringer. Jeg synes også det er riktig å understreke den oppfatning at man overfor Moskva ikke bör legge vekt på noe skille mellom regjeringsmedlemmers kontakter og partikontakter, og at det ved dröftelser med Sovjetunionen ikke er rasjonelt å tro at man i det ene öyeblikk kan opptre som partiperson og i neste öyeblikk opptre som regjeringsperson. En nærmere begrunnelse for dette er det vel heller ikke påkrevd å utdype i denne forsamling og i denne fasen.

Men vi er nödt til nå å behandle spörsmålet på basis av det grunnlaget som foreligger, selv om det kan være delte meninger om dette grunnlaget kunne og burde ha vært annerledes. Efter det som er skjedd og de reaksjoner som utenriksministeren har redegjort for, er jeg av den oppfatning at man nå ikke bör foreta flere utadvendte fremstöt i denne fasen, men arbeide for en samling om et felles NATO-forhandlingsopplegg overfor Sovjetunionen. Det er av overordnet viktighet

(GSR) at det her finnes et omforent forhandlingsopplegg, slik at man gjör mulighetene for å nå frem til en reell nedbygging av de sovjetiske atomvåpen så store som overhodet mulig.

Utenriksministeren nevnte fire spörsmål som han fant naturlig å reise med sikte på å klarlegge holdninger og fremtidige reaksjoner. Det förste av dem var Bresjnevs uttalelse til den finske avisen. Jeg må si at jeg synes disse uttalelser er blitt tolket atskillig videre enn jeg kan finne noe saklig grunnlag for. Efter det referat jeg har, har han uttalt at Sovjetunionen ikke utelukker muligheten for å diskutere andre spörsmål som berörer sovjetisk område som grenser til den nordiske atomfrie sonen. Dette var jo ikke meget konkret. Men at hensikten med dette bl.a. kan ha vært å söke å utvirke slike bilaterale kontakter som kan utvikle seg til noe i retning av bilaterale forhandlinger, synes jeg man må regne med.

Det synes heldigvis å være enighet om at man ikke skal bevege seg inn i bilaterale forhandlinger. Jeg er enig i at man må være ytterst varsom med bilaterale forhandlinger, og legger til samtaler, for det kan være uhyre vanskelig å trekke en klar grense mellom samtaler og forhandlinger her. Den avklaring som man måtte finne behov for av Sovjetunionens hensikter, må det være mulig å få på annen måte enn ved noe som kan se ut som bilaterale dröftelser av disse spörsmål, som bör kanaliseres gjennom felles NATO-opplegg.

För jeg forlater de sovjetiske reaksjoner vil jeg si: Jeg synes utenriksministeren var svært kortfattet når det gjaldt de siste norske regjeringsmedlemssamtaler i Moskva. Det kunne utvilsomt vært av interesse å få vite hva som egentlig ble sagt. Jeg vil reise spörsmålet om vi kan få se de diplomatiske rapporter, som jeg går ut fra er satt opp. Selv om man har fremstilt det som et partibesök, går jeg ut fra at man har notater om hva som er sagt, slik at vi kan få et noe bedre grunnlag for å belyse de sovjetiske hensikter - hvis disse samtaler i det hele tatt har gitt noe slikt grunnlag.

Når det så gjelder reaksjonene fra våre allierte, vil jeg si at de ikke på noen måte er overraskende. Jeg er helt enig i de kommentarer som er kommet, som går ut på at det er hva man måtte vente. Jeg tror man vil gjöre problemene minst mulig ved å få klarest mulig frem at vi holder fast ved önsket om å få til et felles NATO-opplegg, og at vi ikke önsker noen form for bilateral opptreden overfor Sovjetunionen.

Når det gjelder det nordiske utenriksministermötet, er jeg enig i at det vil være uheldig om man fra dette mötet skulle komme med noen slags invitasjon til sovjetiske reaksjoner, som igjen kan utvikle seg til nye former for bilaterale eller noe tilnærmet bilaterale kontakter mellom Sovjet og de nordiske land.

LARS KORVALD: Jeg vil först si at alle her er interessert i nedrustning og avspenning og særlig i kontroll med atomvåpen. Det behöver vi ikke fortelle hverandre innenfor disse vegger, men jeg tror det er viktig at det allikevel understrekes.

Kristelig Folkeparti har i sitt handlingsprogram for kommende fireårsperiode sagt at de går inn for

> "at Norge arbeider for en begrensning av atomvåpnene, bl.a. ved atomfri soner, innenfor rammen av nedrustningsforhandlingene mellom stormaktene og forsvarsalliansene."

Så kort kan det sies, og jeg synes for så vidt det er det Regjeringen også burde ha sagt i denne sammenheng, så hadde man ikke fått alt dette som har skjedd i mellomtiden. Höyre, Kristelig Folkeparti og Senterpartiet uttaler seg i Innst. S. nr. 366 for 1980-81, om langtidsprogrammet, også om atomfri soner og sier:

> "Spörsmålet om atomfri soner kan komme inn som ledd i samlede forhandlingslösninger mellom NATO og Warszawapakten. Målet er å redusere det totale omfang av kjernefysiske våpen. Deres geografiske plassering er i denne sammenheng mindre viktig enn reduksjon av selve våpenarsenalene. Norge må ikke bryte solidariteten i Vest ved å gå inn i spesielle forhandlinger med Östblokken om slike soner, men operere innenfor med en samlet NATO-strategi."

Jeg tror det er viktig å få dette klart fram, det er derfor jeg tar det med. I den samme innstilling sier de tre partier at de vil arbeide aktivt for avspenning og for at nedrustning skal finne sted, særlig når det gjelder kjernefysiske våpen, så det er klart at det her ikke er noe ulikt syn de tre partiene imellom.

Når det gjelder den redegjörelse utenriksministeren har lagt fram her i dag, tok han som punkt 1 opp at det i Sovjet har skjedd en slags utvikling, noe som utenriksministeren kalte noe nytt, nemlig at Sovjet skulle være beredt til dröftelser, noe de tidligere ikke har vært. Til det vil jeg si at det som er kommet fram fra Sovjets side som skulle gi noen foranledning til dröftelser, er meget beskjedent. Nå er jeg prinsipielt imot at man skal gå inn i dröftelser som er tosidige.

Det ble understreket at Förde ikke skulle forhandle i Moskva. Det skulle bare mangle at han skulle gjöre det. Han burde vel heller fått beskjed om at han ikke skulle ta opp slike spörsmål i det hele tatt, men holde seg til sitt gebet når han var i Moskva. Nå er jeg for så vidt fornöyd med det utenriksministeren sa om dette spörsmål.

Det andre punkt i redegjörelsen som gjelder våre allierte og de engstelser som er kommet til uttrykk, er velkjente fra avisdebatten. Jeg må si når det gjelder den avklaring som utenriksministeren nå kom med - at dröftelsene

(IL) må skje i gjensidighet, at det ikke er tale om bilaterale avtaler og at dröftelsene hele tiden vil skje i konsultasjon med våre allierte - er dette noe som bör stå ved lag også i framtiden, det er ikke bare noe man midlertidig holder seg til inntil man kommer fram til novembermötet, inntil man får noen eventuell respons på disse spörsmål.

Jeg må også si meg fornöyd med at utenriksministeren avviser at de nordiske utenriksministre skulle komme med noe slags utspill i denne sammenheng. Siden Regjeringen nå har lagt fram dette for komiteen og sagt hvilke standpunkter den er kommet til, ligger det vel i det at den önsker et råd. Og det rådet er altså at man må arbeide aktivt og intenst innenfor rammen av de internasjonale organisasjoner vi tilhörer, at man særlig innenfor NATO ser hva man kan gjöre, og ikke begir seg inn i noen tosidig garantiordning i spörsmålet om atomfrie soner.

Endelig vil jeg understreke at når regjeringsmedlemmer opptrer både i öst og i vest, er det klart at de opptrer på vegne av Regjeringen, og det betyr at de opptrer på vegne av Norge. Det dreier seg i dette tilfelle om et nasjonalt anliggende, og det mener jeg det er meget viktig å få fram.

Til slutt vil jeg nevne, siden avisene har omtalt det og utenriksministeren kom til å si i fjernsynet i går kveld at det skulle ha vært nevnt for meg spörsmålet om det skulle holdes et möte i denne komite om dette spörsmål, at det som skjedde i den sammenheng, og som jeg kanskje for klarhetens skyld vil si noe om offentlig, er at den ordinære utenriks- og konstitusjonskomite hadde et möte onsdag den 29. april. Saken var at utenriksministeren hadde bedt om å få legge fram enkelte spörsmål. Det han hadde behov for å legge fram, var bl.a. bakgrunnsmaterialet for en tale han nettopp hadde holdt i Europa-bevegelsen i Oslo, som han fant å ikke ville ta med i foredraget, men som han mente komiteen burde få vite noe mer om. Likeså tok han opp Jan Mayen-spörsmålet og kanskje et par spörsmål til, det interesserer ikke så mye i denne sammenheng. Men til slutt sa utenriksministeren at han kunne si noe om atomvåpenfrie soner. Vi hadde, så vidt jeg husker, én time til disposisjon den dagen. Jeg måtte henvise til dagsordenen og sa at vi kunne ikke ta opp noen andre saker, man måtte i tilfelle komme tilbake til dette spörsmål.

Det er dette som ligger bak den uttalelsen som har vært nevnt i avisene et par ganger, i Arbeiderbladet, og som delvis kunne tyde på at jeg skulle ha forsökt - unnskyld uttrykket - å hindre at et möte om dette spörsmål skulle komme i stand. Det er selvfölgelig ikke tilfellet. Og for övrig påligger det formannen, dersom statsministeren eller utenriksministeren ber om det, å kalle inn til möte i denne komite.

(IL) JOHAN J. JAKOBSEN: For min del er jeg tilfreds med at utenriksministeren både för dette mötet og i sin redegjörelse har formulert seg slik - i hvert fall har jeg oppfattet det slik - at Norge i den videre behandling av saken ikke vil gjöre noe som hovedforhandleren i forhandlingene om mellomdistanseraketter, USA, vil oppfatte eller vurdere som en komplisering av disse forhandlingene. Jeg tror det er viktig å slå fast, som det også er sagt fra norsk side, at de forestående forhandlinger som forhåpentligvis vil starte i höst, uten sammenlikning i dagens situasjon er det mest betydningsfulle nedrustningstiltak som eksisterer.

Jeg tror også det er veldig viktig at det i forbindelse med det nordiske utenriksministermöte i höst ikke blir gjort noe som kan bli oppfattet som et utspill i saken. Et slikt utspill, jeg tenker f.eks. i form av et felles kommuniké, vil i sakens anledning kunne virke distraherende på de forestående forhandlinger. For övrig er vel FNs generalforsamling til hösten den sak som först og fremst vil stå på dagsordenen til utenriksministermötet.

Når det gjelder ytterligere norske reaksjoner på Bresjnevs intervju, deler jeg den oppfatning som allerede er kommet til uttrykk, nemlig at dette intervju ikke har en slik karakter at det bör betinge ytterligere norsk offisiell reaksjon.

Når det gjelder de reaksjoner som er kommet til uttrykk fra alliert side, skal jeg ikke gjengi det som allerede er sagt i de to foregående innlegg. Jeg har lyst til å stille et spörsmål til utenriksministeren:

Kan de reaksjonene, de negative reaksjonene som er kommet til uttrykk fra alliert hold overfor planene om en atomvåpenfri sone i nordisk område, ses som tidsbestemte i den forstand at de ikke passer inn i det forhandlingsmönster og de forhandlingsplaner som en nå arbeider etter - jeg tenker da på forhandlingene i höst om regulering av mellomdistanseraketter - eller har utenriksministeren inntrykk av at de negative reaksjonene på soneplanene er av mer prinsipiell karakter i den forstand at en på alliert hold ikke anser slike soner som egnede nedrustningstiltak i vår del av verden?

FORMANNEN: Et par kommentarer til realiteten i det spörsmål vi diskuterer.

Jeg tror det kanskje også kan tjene den fortsatte debatt om det blir presisert at ingen av de politiske partier som er representert i denne komite, har gått inn for noen ensidig traktatfesting av Norden som en atomfri sone. Det er bl.a. betydningsfullt, fordi man underveis har sett visse forvekslinger med de forslag til traktatfesting av Norden som atomfri sone som den finske president Kekkonen ved et par anledninger har fremmet. Meg bekjent har ingen av de politiske partier som er representert i denne komite, på noe punkt gitt sin til-

(IL) slutning til de ideer eller de forslag som er framlagt ved ulike anledninger av den finske president. Men alle partier som er representert her, har samtidig stilt opp som en arbeidsoppgave for den kommende stortingsperiode å arbeide for å få en traktatfesting av en atomfri sone i nordisk område.

For vår del, Arbeiderpartiets del, har det ikke på noe tidspunkt vært i våre tanker at man skulle foreta noen ensidig traktatfesting. Under hele forlöpet av vårt arbeid med dette spörsmål har vi hatt for oss tre hovedelementer: For det förste at en traktatfesting skal være basert på gjensidighet. Det andre hovedelement er at man i utgangspunktet skal vise fleksibilitet i den forstand at man ikke skal fastlåse et endelig mönster, men hele tiden ha öynene åpne for ulike muligheter som kan reise seg i en videre europeisk og internasjonal sammenheng. Og endelig har det tredje hovedpunkt for oss vært at arbeidet med dette spörsmål skal være et bidrag til avspenning og nedrustning i en videre europeisk og internasjonal sammenheng.

Jeg vil gjerne ha presisert dette, fordi man i den offentlige debatt kan ha fått et inntrykk av at vi fra Arbeiderpartiets side har hatt i tankene å gå inn for at Norge på et ensidig grunnlag vil gå inn for en traktatfesting av Norden som atomvåpenfri sone. Ikke på noe tidspunkt, ikke ved noen korsvei har noen ansvarlig talsmann for Arbeiderpartiet gitt uttrykk for synspunkter som kan tolkes i den retning. Heller ikke har det vært gitt uttrykk for synspunkter i retning av at Norge skulle innlede forhandlinger på egen hånd med andre nasjoner, eksempelvis Sovjetunionen, for å oppnå en slik traktatfesting. Det har hele tiden vært hensikten at dette skal skje i samarbeid med andre land, og en endelig avtale skal dessuten til overmål være signert også av Amerikas forente stater. Og det innebærer som noe selvsagt at USA skal være med underveis helt fram til et forhandlingsresultat kan foreligge.

Jeg skal ikke kommentere den debatt som vel har vært sterkest i sökelyset i de siste 14 dagene, om behandlingsformen og ulike former for kontakt. Jeg skal ikke gjöre det, bl.a. fordi det kan være viktig også overfor offentligheten å få avklart hva som er realiteten i de ulike politiske partiers standpunkter til dette spörsmål og også få påpekt at alle de politiske partier som er representert i denne komite, har stilt opp som en arbeidsoppgave for kommende fireårsperiode å arbeide for å få etablert Norden som en atomvåpenfri sone.

Jeg er ellers enig med dem som har framholdt - og det er representanter for ulike partier - at den uten sammenlikning viktigste oppgave nå er å konsentrere all oppmerksomhet om å nå fram til et resultat i forhandlingene mellom i förste rekke USA og Sovjet, NATO og Warszawapakten om TNF-våpen. Det er kommet signaler i den senere tid fra den amerikanske administrasjon at man er innstilt

(IL) på å starte slike forhandlinger henimot slutten av dette året. Til disse forhandlinger vil det bli meget knapp tid. Som en vil huske, forutsatte det såkalte dobbeltvedtak på NATOs ministerrådsmöte 12. september 1979 at man skulle söke å oppnå et forhandlingsresultat innenfor rammen av en periode på tre år. Hvis man ikke har nådd fram til et forhandlingsresultat innenfor rammen av en periode på tre år, forutsatte man videre at produksjon og utplassering av de nye kjernefysiske våpen, Cruiserakettene og Pershing 2-rakettene, skulle finne sted fra begynnelsen av året 1983.

Både sett fra et strategisk synspunkt og fra et ansvarlig politisk synspunkt er det, så langt jeg kan bedömme det, helt innlysende at den mest sentrale oppgave må være, så langt vi formår, å bidra til at man kan oppnå reelle resultater i disse forhandlingene, eventuelt basert på det som også har vært kalt en nulllösning, dvs. en stans i produksjon og utplassering av SS 20-raketter som Sovjet plasserer ut som erstatning for sine SS 4-raketter, at det ikke blir nödvendig å utplassere Cruise-raketter og Pershing 2-raketter. Jeg har inntrykk av at det omkring disse hovedspörsmål er ganske bred politisk enighet hos oss. Og framfor alt er det mitt inntrykk at det er bred enighet om at det mest brennende og aktuelle nedrustningsspörsmål er å få i gang reelle forhandlinger om TNF. Det forhindrer ikke at spörsmålet om en atomvåpenfri sone i nordisk område står på dagsordenen for alle de politiske partier, som jeg tidligere har nevnt, for den kommende fireårsperiode. Og det er vel heller ingen som har ment at Arbeiderpartiet skulle tenke seg å programfeste i programmet for neste fireårsperiode - og jeg går ut fra at de borgerlige partier heller ikke tenkte seg det da de skrev merknadene til langtidsprogrammet for neste fireårsperiode - at dette spörsmål skulle bli definitivt avgjort i juli 1981.

Bare kort om det Korvald var inne på til slutt i sitt innlegg. Jeg var ikke i landet på det tidspunkt da det mötet ble holdt. Siden mitt navn også har vært nevnt i den offentlige debatt om dette, vil jeg her i komiteen få presisere at jeg ikke har deltatt i noen dröftelser om hvorvidt dette mötet som har vært nevnt, skulle holdes eller ikke holdes. Dette sagt bare for ordens skyld.

(LR) KÅRE WILLOCH: Jeg har, som formannen sikkert har tenkt seg, visse reservasjoner mot fremstillinger av hva som har vært sagt og ikke sagt i den offentlige debatt. Men det finner jeg det ikke fruktbart å gå nærmere inn på nå.

Da jeg bad om ordet, var det for å presisere et punkt her. Det ble sagt at alle partier har gått inn for å få traktatfestet atomfri sone i nordisk område. Det virker jo klart, men er faktisk ikke helt klart. Det kan godt tenkes en type traktater som ikke er underskrevet av noe nordisk land. Det er meget som taler for at den beste lösning kan være en traktat mellom atommakter som stadfester at ingen av dem önsker utplassering av atomvåpen i nordisk område. Dermed ville saken være av veien uten at vi får videre problemer som ellers vil följe med en traktat, undertegnet av nordiske land og Sovjetunionen. Jeg vil gjerne ha presisert dette. Jeg går ut fra at dette også er en av de muligheter man holder åpne, for ikke å si den mulighet man bör ta sikte på.

Så en liten oppklaring. Jeg tror også, i likhet med alle andre her, at ingen i denne forsamling er ansvarlig for avisenes overskrifter, uansett hvilket forhold disse aviser ellers måtte stå i til de partier som vanligvis sies å stå dem nærmest. Men vi har ikke fått noen svært inngående beskrivelse av reaksjonene i Bonn. Nå har det stått i en avis at Schmidt ikke avviser sonesaken. Men utenriksministeren nevnte at det har vært reaksjoner i Bonn. Nå er jo ikke Schmidt utenriksminister i Forbundsrepublikken, så det er ingen helt soleklar motsetning her. Men så vidt jeg forstår, har også Schmidt de samme motforestillinger som den amerikanske regjering, selv om han sikkert velger andre uttrykksformer enn amerikanerne ville gjöre. Hvis dette ikke er riktig, vil jeg sette pris på å bli korrigert. Men jeg antar, etter hva jeg har fra forskjellige kilder, at det må forholde seg slik.

JOHAN J. JAKOBSEN: Utenrikskomiteens formann fant grunn til veldig sterkt å presisere at ingen ansvarlige politikere for de partier som er representert i denne komite, har gitt uttrykk for önske om en traktatfestet atomfri sone i Norden. Jeg vet ikke om formannen i den forbindelse mente at det ute var skapt en del misforståelser på dette punkt. I den grad det er skapt slike misforståelser, kan det også skyldes uttalelser som har gått i den retning. Jeg har her bladet til aksjonen "Nei til atomvåpen", hvor följende spörsmål stilles til utenriksministeren:

"Bör Norge arbeide for å få traktatfestet en atomvåpenfri sone i Norden?"

Svaret var et uforbeholdent ja - ingen forbehold, ingen premisser. Så i den grad det er skapt uklarhet om

(LR) det spörsmålet, tyder det på at det skyldes at en del uttalelser nödvendigvis har måttet bli tolket som uklare.

FORMANNEN: Her foreligger en åpenbar misforståelse. Jeg har ikke sagt at ingen av de partier som er representert her, har gitt uttrykk for at det önskes en traktatfesting av Norden som atomfri sone. Det er min oppfatning at alle partier som er representert her, går inn for det. Men det jeg har presisert, og presisert meget sterkt, er at ingen partier som er representert i denne komite, har gått inn for en ensidig traktatfesting av Norden som atomfri sone. Og det er noe ganske annet.

KÅRE WILLOCH: Det er tydelig brukt en god del uttrykk i disse sakene som trenede politikere kanskje legger en bestemt mening i, men som en del mennesker ikke har öynet rekkevidden av. Jeg vil gjerne ha sagt at jeg tror uttrykket "europeisk sammenheng" og "ensidig" og "ikke ensidig" ikke er helt klare verken for norske hörere eller for allierte. Man kan godt finne en rekke lösninger på atomfrie soner i "europeisk sammenheng" som allierte makter likevel vil ha saklig grunn til å reagere på. Derfor tror jeg det er meget verdifullt om man uttaler seg klarere på dette punktet og får klarere frem at det ikke er en sovjetisk garanti man er ute efter, ikke bilaterale dröftelser. Man må få klart frem at man önsker et felles NATO-opplegg, en ordning mellom atommakter som innebærer at det ikke blir plassert atomvåpen i et bestemt avgrenset område i Europa.

STATSMINISTER GRO HARLEM BRUNDTLAND: Bare en liten utdypning av det jeg tidligere har sagt. Jeg kan selvfölgelig ikke gi noen alminnelig orientering om hva forbundskansleren i sitt innerste måtte mene om dette spörsmål. Det jeg har sagt noe om, er samtalene mellom ham og meg, og for oss var ikke denne saken noe hovedtema. Utgangspunktet var först og fremst at jeg följte behov for å orientere forbundskansleren litt om hva som ligger i vårt program, og Regjeringens holdning til saken, slik at det ikke fra hans side skulle oppstå noen misforståelse på det punkt. Det viktigste for meg var å gi ham en orientering, på samme måte som utenriksministeren så det som sitt hovedpoeng å orientere utenriksminister Haig om andre sider ved dette spörsmålet. Jeg gikk ikke så detaljert fram i mine samtaler med Schmidt.

Jeg orienterte for övrig også Schmidt om at utenriksministeren hadde hatt samtaler med Haig. Det hadde skjedd kvelden forut. Uten at jeg gikk inn på innholdet i de samtalene, refererte jeg de holdninger som Haig i hovedtrekk hadde gitt uttrykk for. Det var således fra

(LR) min side i det vesentlige en oppsummering av en del hovedpoenger, som nå utenriksministeren har gjentatt.

Når det gjelder vår holdning i saken, kan jeg vise til det dokument som jeg gav til pressen etter min pressekonferanse fredag, og som jeg har formulert i sju punkter. Det inneholder en del hovedprinsipper for oss når det gjelder denne saken. Bl.a. har vi hele tiden ment at dette arbeidet skulle skje i samråd med våre allierte.

Helmut Schmidt gav ikke uttrykk for noen detaljert reaksjon. Det eneste som etter min redegjörelse om de norske synspunkter klart ble uttalt fra hans side, var opptatthet av TNF-forhandlingene og öst/vest-forhandlingene i sin alminnelighet og av at debatten om en spesiell sak som denne på det nåværende tidspunkt kunne skape uro når det gjelder forberedelsen av de forhandlingene.

Det er det konkrete innhold av de synspunkter Schmidt gav uttrykk for overfor meg. Min respons overfor ham var jo da straks at det har vært et sentralt spörsmål for Norge helt siden hösten 1979, da vi arbeidet med dobbeltvedtaket. Jeg gav også i samtalene med Schmidt uttrykk for som Regjeringens oppfatning at denne saken er så vesentlig for oss at det i seg selv vil være et viktig moment - slik også utenriksministeren har gitt uttrykk for.

Et punkt til som jeg gjerne vil kommentere her, gjelder spörsmålet om regjeringsmedlemmers behandling eller ikke behandling av denne saken. Det er etter min oppfatning feilaktig når Kåre Willoch framstiller det som om det er blitt gjort noe framstöt fra Regjeringens side i denne saken. Kirke- og undervisningsministeren skulle til Moskva på et helt ordinært offisielt besök. Besöket var tidfestet langt forut for Bresjnevs kommentar i den finske avisen, og man bad ikke om å få endret dette tidspunktet.

(BC) Jeg går ut fra at han ikke mener at det ville være riktig å ta opp spörsmålet på bakgrunn av at Bresjnev uttalte seg til en finsk avis og endre et fastlagt möte for å unngå at noen skulle kunne framstille det slik at vi fra den norske regjerings side tar opp spörsmålet med Moskva för vi tar det opp med Washington. Jeg tror det er viktig at man i denne komiteen er fullstendig klar over at det er ikke denne sak kirke- og undervisningsminister Förde har vært i Moskva for. Förde har på sovjetisk initiativ blitt tilnærmet når det gjelder spörsmålet om atomvåpenfri sone i nordisk område, hvor man altså overfor ham henviser til hva Bresjnev har sagt i et intervju. Det mener jeg er en situasjon som ikke senere kan framstilles som at det er gjort et framstöt fra norsk side. Det er ikke Regjeringen - det vil jeg gjerne presisere i denne komiteen - Regjeringen

eller noe norsk regjeringsmedlem som har gjort noe framstöt overfor Sovjetunionen under Fördes samtaler i Moskva. Derimot har sovjetiske regjeringsrepresentanter gjort framstöt overfor Einar Förde, og han har gitt uttrykk for norske synspunkter, og det har han Regjeringens fullmakt til å gi uttrykk for når han blir spurt om hva som er norsk holdning. Det er en helt annen sak, og jeg synes det er viktig at vi ikke her går fra hverandre i dette mötet uten at dette er klart.

Derimot hadde vi för Einar Fördes reise til Moskva allerede tatt opp spörsmålet innad i Regjeringen om et egnet tidspunkt for utenriksministeren til å orientere den amerikanske utenriksminister. At det i tid faller 14 eller 10 dager etter at Einar Förde var i Moskva, mener jeg er en ren tilfeldighet. Vi kan ikke spekulere omkring dette som om dette er to parallelle situasjoner, hvor Regjeringen har gjort framstöt. Vi har gjort framstöt overfor Haig for å orientere ham. Vi har ikke gjort noe framstöt overfor Moskva. Vi skal huske det som stod i intervjuet i den finske avisen, og at det vakte oppsikt. Det ble lest i alle hovedsteder. Dessuten tok Bresjnev på eget initiativ opp det samme spörsmål i samtaler med Willy Brandt - det ble heller ikke tatt opp fra Brandts side.

Jeg mener at dette i og for seg i förste omgang ikke angår den norske regjering. Men det gjör det i det öyeblikk det blir en internasjonal debatt om saken og kritisert på samme måte som da Bresjnev uttalte seg til en finsk avis, når han har uttalt seg til Brandt om forhold som angår det nordiske område og det blir en internasjonal debatt om dette. Jeg vil gjerne presisere at vi ikke har gjort noe framstöt overfor Sovjetunionen - det har vi hverken ment eller gjort. Derfor må jeg ha det klart fram her, og at det - som Willoch også sa - kunne ha utviklet seg i retning av forhandlinger, savner ethvert grunnlag.

(SA) KÅRE WILLOCH: Först må jeg si at når jeg nevnte at saken burde dröftes i denne komiteen för fremstötet overfor fremmede regjeringer, gjelder det selvfölgelig også fremstöt av den type som utenriksministeren hadde overfor den amerikanske utenriksminister. Dermed er det ikke sagt at samtalen ikke burde ha funnet sted - tvert imot. Men för en regjeringsrepresentant opptrer overfor offentligheten eller fremmede makter i denne sak, ville det være av interesse for det utenrikspolitiske samarbeid at man hadde dröftelser i denne komite.

Når det så gjelder Einar Fördes samtaler i Moskva, må jeg si at jeg er ikke enig i statsministerens vurdering. For det förste vil jeg gjerne peke på at utenrikspolitikk til dels er metoder for å få ting til å klaffe. Og man må konstatere at det her ikke klaffet godt, når et regjeringsmedlem har samtaler med Sovjetunionens parti- og regjeringsmedlemmer om denne sak för man får tilsvarende samtaler med de allierte. Dette forhold er et konstaterbart forhold som viser at man bör bestrebe seg på å unngå slikt i andre sammenhenger, ved en annen anledning.

Men dertil kommer jo at för kirkeministerens reise til Moskva ble offentliggjort, var dette av de ting man regnet med at man skulle samtale om i Moskva. Så vidt jeg erindrer, ble det sagt at dette skulle han samtale om som Arbeiderpartiets viseformann, og så skulle han samtale om kulturpolitikk som regjeringsrepresentant. Det jeg har tillatt meg å antyde, er at jeg synes ikke det er særlig vellykket. Jeg synes at meget ville ha talt for at man hadde gjort som hr. Korvald antydet, nemlig at kirke- og undervisningsministeren hadde gjort oppmerksom på at dette ikke er hans fagfelt, og at samtalene om denne sak derfor naturlig kunne föres med noen av dem som hadde det nærmeste ansvaret for norsk utenrikspolitikk.

Hvor ansvaret ligger for hva som ble sagt för kirkeministeren reiste til Moskva, vet jeg ikke, men man måtte få et sterkt inntrykk av at man fra norsk side var forberedt på og villig til å samtale om Bresjnevs utspill under kirkeministerens reise til Moskva. Og det mener jeg ikke var en vellykket håndtering som ledd i norsk utenrikspolitikk.

FORMANNEN: Statsministeren har bedt om ordet for å oppklare en misforståelse.

STATSMINISTER GRO HARLEM BRUNDTLAND: Jeg vil bare supplere - det har sammenheng med dette spörsmålet om komiteen og forholdet til når vi har dröftet med de

(SA) allierte og andre. I denne sak må vi heller ikke glemme i denne komiteen at det var i januar utenriksministeren redegjorde for og orienterte via våre ambassader og på annen måte en rekke land om hva det var som lå i diskusjonen om atomvåpenfrie soner og först og fremst hva som ikke lå i det. Jeg sier det, fordi det var förste gang våre allierte fikk en noenlunde systematisk gjennomgang av hva spörsmålet dreide seg om, hva man fra norsk side la i det og hva det ikke dreide seg om - slik at vi nå ikke glemmer at det har vært kontakter på lavere nivå enn på utenriksministerplanet med allierte. Det har også på mer uformell basis vært gitt synspunkter og rene orienteringer om facts lenge för juli måned. Vi må ikke glemme at vi har mange måneder bak oss, hvor dette ikke var helt fremmed eller ukjent for våre allierte. Dette er bare for å få bildet supplert. Det man i januar redegjorde for etter at de allierte spurte om hva som lå i en setning eller to i statsministerens nyttårstale, var jo at i virkeligheten inneholdt det de samme presiseringer som de vi nå har gjort og som er kommet til uttrykk i dette möte og i vår orientering til ulike allierte land om hva det ligger i dette.

LARS KORVALD: Jeg reagerte også overfor statsministerens utsagn om hva statsråd Förde egentlig foretok seg i denne sammenheng i Moskva, at det egentlig ikke var noe fremstöt. Imidlertid var det helt klart på forhånd og sagt fra Förde at han regnet med at dette kom til å komme opp og at han som viseformann i Arbeiderpartiet kom til å dröfte dette. Dette kan man bruke forskjellige ord og uttrykk om, men selve realiteten - at et regjeringsmedlem tar dette opp og på et slikt tidspunkt, som det er blitt påpekt her, og også innlater seg i samtaler på regjerings- og partiplan der borte om dette - måtte skape uro. Det vil jeg gjerne ha presisert.

UTENRIKSMINISTER KNUT FRYDENLUND: Til dette med kontakter og disse ting vil jeg si at dette har gått löpende. Her er vi i den situasjon alle sammen at vi lever i et mediasamfunn. F.eks. - jeg hadde nå samtaler med den hollandske utenriksminister i weekenden og skal ha samtaler med den britiske utenriksminister torsdag og fredag. Dette er samtaler som er fastlagt lang tid i forveien og har konkret sammenheng med vår nye ordning i forhold til EF - nemlig at man har möte med den avgående president og möte med den påtroppende president i EFs Ministerråd. Men jeg kan ikke forhindre at hver avis og hvert nyhetsoppslag går ut på at nå reiser jeg rundt for å orientere om denne saken. At spörsmålet kommer opp, vet jeg. Men jeg har

(SA) snakket med Lord Carrington för. Jeg har ikke noe behov for å reise til London for å höre hans syn på dette. Det samme med Genscher. Jeg har hatt samtaler med dem. Jeg har redegjort for saken. Jeg har ikke noe problem når det gjelder konsultasjoner med disse. Problem hadde jeg i forhold til Haig. Jeg hadde samtaler med ham på mötet i Roma i mai, og han tok overhodet ikke opp spörsmålet der, til tross for at amerikanerne hadde tatt det opp med oss tidligere. Jeg gikk derfor ut fra at han ikke betraktet dette som et slikt problem at han ville nevne det. Först senere registrerte jeg disse forsterkede bekymringer på amerikansk side og fant det riktig å ta den samtalen.

Jeg vil bare få frem at vi her har hatt nære samtaler om denne sak. Jeg kan ikke se at så lenge det ikke foreligger noe utspill fra norsk side, at det er grunn til å forelegge det for den utvidede utrikskomite.

Til det hr. Willoch sa innledningsvis om at denne sak skulle ha vært behandlet i den utvidede för man tar den opp med andre land, vil jeg si at saken ble jo behandlet i Stortinget i forbindelse med behandlingen av langtidsprogrammet. Og hadde Regjeringen gått lengere enn det og kommet med konkrete utspill, ville den selvfölgelig ha innkalt den utvidede.

Til det som hr. Korvald nevnte om at hans navn var blitt trukket inn, var det ikke min hensikt å trekke det frem i fjernsynet. Men det som skjedde, var at - som hr. Willoch refererte til - han ikke var blitt orientert av hr. Steen om dette. Derfor mente jeg det var riktig å si at det var mens Korvald var fungerende formann i komiteen, og jeg nevnte det fordi jeg ikke har sett det som noen uvillighet fra min eller fra komiteens side at man kunne ha snakket om disse spörsmål. De var ikke da av en slik art at det var naturlig å fremme dem for den utvidede, fordi det ikke var et konkret utspill man kom med utover det som allerede var kjent fra debatten.

Jeg kan ta et par spörsmål samtidig. Jeg fikk et direkte spörsmål fra Johan J. Jakobsen om reaksjonene fra våre allierte var prinsipielle. Altså, som jeg har gitt uttrykk for för, den amerikanske reaksjon har vært den sterkeste, noe som vel også har sammenheng med at Haig var överstkommanderende i NATO i mange år, og han har vel i denne tiden sikkert irritert seg en god del over Norges og Danmarks særstatus med hensyn til base- og atomvåpenpolitikken, som har skapt problemer. Da sone-forslaget kom i tillegg, fikk man denne sterke reaksjonen. Jeg må si at jeg tar ikke dette som et definitivt nei. Uten noen sammenligning for övrig - hvis vi tar IEA-saken, hvor vi bad om å få en spesiell tilknytning, var svaret et klart nei - ikke tale om. Men etter hvert som man arbeidet for det, vant man forståelse for det. Jeg vurderer situa-

(LR) sjonen slik at nå må prioritet gis til TNF-forhandlinger.. Men når de er i gang og förer til resultater, ser jeg for meg en situasjon hvor man kan få ordninger som gjör det mulig å tro at en eller annen form for atomvåpenfri sone i nordisk område vil være et bidrag til en europeisk ordning.

(GSR) Jeg sier ikke at det nödvendigvis vil bli resultater, men det er det vi tar sikte på, og det er det Norge vil arbeide aktivt for. Når jeg sier arbeide aktivt for det, tror jeg ikke vi skal be om unnskyldning for dette engasjementet fordi det har skapt irritasjon mange steder. Det er en lite hyggelig situasjon i verden i dag, og det skal så lite til nå for at dette atomvåpenkapplöpet glir ut av kontroll, og selv om vi foretar utspill som folk kan riste på hodet av osv., har vi også behov for å markere at det er nok her - jeg skal ikke öve kritikk mot den nye amerikanske administrasjonen, men vi er engstelige for tanken om fortsatt atomvåpenopprustning.

Jeg er fullt klar over den opprustning som foregår fra sovjetisk side, som har foregått 10-12 år nå, og som man må få stoppet. Men hvis den skal resultere i ikke en nedbygging av de sovjetiske styrker, men vestlig oppbygging, står man overfor den fare at rustningskapplöpet kan gli ut av kontroll. Man kan skape den situasjonen at man sier til russerne at i dag er dere sterkere enn oss fordi dere har rustet opp i 10-12 år, men om 5-6 år skal vi være sterkere enn dere. Med de problemene Sovjet har i dag, i Polen, innad og f.eks. i forhold til Kina - hvis de noen gang har til hensikt å slå til, ville det være i denne perioden hvor de har den relative militære overvekt. Derfor er disse kontaktene så viktige, og derfor er det viktig å få til forhandlinger.

KÅRE WILLOCH: Jeg vet ikke om det var utenriksministerens mening nå å begrunne at det har vært korrekt ikke å bringe denne saken inn for den utvidede utenrikskomite för 21. juli efter at den förste gang ble tatt opp av Regjeringen 1. januar. Jeg skal ikke nå trekke ut tiden med noen lang redegjörelse om hvilken rolle jeg mener den utvidede bör spille i slike saker. Men jeg vil for det förste gjenta det synspunkt at denne saken burde ha vært dröftet i denne komite för det overhodet kom noe fra Regjeringen, nemlig för 1. januar, hvis man absolutt ville ta den opp da. Da kunne man også ha snakket om hvilke former for forhåndsdröftelser med de allierte man i tilfelle måtte foreta.

Når det gjelder senere dröftelser, må alle ha regnet med at disse spörsmålene ville komme opp efter den debatt som har foregått i Norge. Det ville også vært meget naturlig å dröfte hvorledes vi skulle stille oss til våre alliertes og

(GSR) sovjetiske reaksjoner på disse spörsmål. Jeg skal ikke utdype dette nå, men for det fremtidige utenrikspolitiske samarbeid ville jeg synes det var meget uheldig hvis Regjeringen fremdeles er av den oppfatning at ikke-behandling av denne saken i denne komite kan danne et naturlig mönster for denne komites fremtidige rolle i utenrikspolitikken. Jeg går ut fra at det ikke er meningen, men at det er en serie av sammenfallende, uheldige - jeg vet ikke hva jeg skal kalle det - omstendigheter som har fört til at det er blitt slik denne gangen, og håper at det for fremtiden blir annerledes.

Så over til en litt annen sak. Jeg har lagt merke til at det i pressen er blitt fremstilt som en stor nyhet at amerikanerne nå er villige til å gå inn i forhandlinger med Sovjetunionen. Jeg går ut fra at utenriksministeren kan bekrefte at det i og for seg ikke er riktig at dette er noe som er nytt; dette er noe amerikanerne har vært villige til helt siden Roma-mötet i NATO. Jeg tror det er viktig at man ikke sprer uklare oppfatninger i opinionen om hva amerikanerne egentlig er villige til. Det vil skade tilliten mellom de NATO-allierte hvis man skal få det inntrykk at det er först nå amerikanerne har "forstått" at slike forhandlinger bör finne sted, når forholdet i virkeligheten er et helt annet.

PER HYSING-DAHL: Jeg har lite å legge til det som har vært sagt om denne saken, bortsett fra å presisere det som utenriksministeren sa nå i slutten av sitt innlegg, nemlig at vi har en meget bekymringsfull situasjon som först og fremst knytter seg til atomvåpnene. Dette er vi alle enige om. Selv om vi mener at denne saken kunne vært håndtert annerledes, er jeg for min del klar over at motivene for Regjeringen også er at man må gjöre noe fra norsk side for å bidra til å få kontroll over atomvåpnene. Det ble også presisert av hr. Korvald da han hadde ordet til å begynne med.

Jeg vil gjerne understreke det som synes å ligge i utenriksministerens redegjörelse nå og i Regjeringens holdning til det videre arbeid med saken, at bilaterale forhandlinger og - man kan vel nærmest også si - samtaler, fordi det har vært innslag av dette som vi har hört, ikke er den veien vi vil gå.

Når det gjelder å få oppklart Bresjnevs og Sovjetunionens forskjellige, meget uklare utspill, vil det være mitt råd at man viser den ytterste varsomhet, og at man formodentlig kunne se det tjenlige i at man også der sier under henvisning til de forhandlinger som det nå er gjort opptak til mellom NATO, USA, Warszawapakten og Sovjet, at det er i den sammenheng vi vil arbeide. Om det i en eventuell og forhåpentlig framgang i slike forhandlinger kan komme inn som et ledd nedbygging i soner eller å unnlate oppbygging i soner hvor det ikke er atomvåpen nå, det er mulig. I så fall vil det ikke betinge en nordisk-sovjetisk rustningstraktat, men det kan være en del av en större lösning.

Våre alliertes reaksjoner på dette mener jeg måtte være

(GSR) helt forutsigbare. Alvoret i situasjonen ble enda klarere for meg da utenriksministeren - hvis jeg oppfattet ham riktig - sa at han hos den amerikanske utenriksminister også hadde fått et varsel om at dette kunne få innflytelse på amerikanernes holdning til bistand til Norge. Hvis det er riktig oppfattet av meg, viser det at vi må gå fram med den störste varsomhet, og vi må presisere at det arbeidet vi fortsatt må gjöre for å nå det felles mål som vi alle selvfölgelig har, må skje innenfor alliansen og i nær tilknytning til alliansen. Det er ikke et geografisk spörsmål - det er langt mer enn det - det er formodentlig et spörsmål om å kunne få kontroll over den samlede kjernefysiske kapasitet, og det kan bare en slik helhetsforhandling före til.

KJELL-MAGNE BONDEVIK: Jeg vil bare komme med noen få bemerkninger i tilknytning til det utenriksministeren sa i sitt siste innlegg, og hvor han begrunnet Regjeringens engasjement med den ökte frykt vi alle föler overfor atomopprustningene. Jeg tror ingen av oss har noe å bemerke til at Regjeringen viser et sterkt engasjement i nedrustningsarbeidet generelt og i arbeidet mot spredning av atomvåpen spesielt. Det vil framgå av alt som er sagt her, og av de respektive partiers program, og det framkommer av de ikke-sosialistiske partiers mærknader i innstillingen om langtidsprogrammet at vi prioriterer sterkt ökt engasjement i nedrustningsarbeidet.

Spörsmålet om atomfrie soner som en mulig lösning som ledd i en större sammenheng er blitt nevnt. Det jeg föler behov for å si etter den debatt vi har hatt, er at vi må söke så langt råd er å vokte oss for ikke å satse så ensidig på sonespörsmålet i nedrustningsarbeidet at det kan skapes et inntrykk av både her og ute at dersom vi ikke straks får tilslutning til den ideen, er liksom alt nedrustningsarbeid fåfengt. Vi står i fare for å skape det inntrykk at en har satset sterkt og ensidig på den side av saken, og så kan en heller ikke vente å få noen umiddelbar tilslutning til ideen, at det kan lett spre seg et inntrykk av stagnasjon i hele nedrustningsarbeidet, og det oppstår frustrasjon hos mange. Det vil være en uheldig virkning, og den kan lett oppstå hvis man satser altfor ensidig på spörsmålet om atomfrie soner. På denne bakgrunn er det ikke minst viktig det som har vært sagt av utenriksministeren og andre her i dag, at man stiller akkurat denne spesielle saken noe i bero og heller satser sterkere på de forhandlingene som skal komme om nedbygging av kjernefysiske våpen generelt.

Jeg vil også ha sagt - bare for å ha presisert det - at jeg er enig i den kritikk som er framkommet mot saksbehandlingen. I spörsmålet om nedrustning, som alle av oss önsker ökt engasjement for, er saksbehandlingen i seg selv viktig for det resultat vi kan komme til å oppnå. Man kan heller ikke framstille det slik at det ikke er så farlig hvordan vi går fram, bare vi har et engasjement. Jeg tror ikke det er noen som mener det, men i utenrikspolitiske spörsmål generelt og kanskje i disse spörsmål spesielt er saksbehandlingen i seg selv viktig for resultatet.

(GSR) Jeg tror det er nödvendig å understreke igjen og igjen, som flere har gjort, at det er to hovedforutsetninger som er til stede for at en slik atomfri sone i nordisk område kan bli aktuelt: Det er at vi har NATO i ryggen i det vi gjör, og at de forhandlinger vi förer, ikke blir bilaterale forhandlinger mellom Norden og Sovjet, men at de iallfall blir et ledd i forhandlinger mellom NATO og Warszawapakten. Den andre forutsetningen som åpenbart er til stede, er at i tilfelle dette skal bli aktuelt, forutsettes det konkrete gjenytelser fra Sovjet og Warszawapaktens side som öker vår sikkerhet. Det er vel alles forutsetninger for i det hele tatt å arbeide med disse spörsmål.

FORMANNEN: Jeg er helt enig med dem som har gitt uttrykk for her og også gitt uttrykk for i den offentlige debatt, at vi ikke må framstille dette spörsmålet slik at det oppfattes som et dominerende spörsmål i den aktuelle internasjonale situasjon. Jeg tror heller ikke at de samtalepartnere som den norske regjering har hatt, oppfatter dette som et av de mest brennende spörsmål for tiden i internasjonal politikk.

Det er som flere her har vært inne på, i förste rekke spörsmål om å nå fram til avtaler som kan hindre en fornyet sterk opptrapping av atomrustningene, som er de helt sentrale spörsmål både i europeisk og i vid internasjonal sammenheng og i nedrustningssammenheng. Men det forhindrer ikke at under forlöpet av eventuelle slike forhandlinger kan spörsmålet om atomvåpenfri sone, slik det bl.a. er nedfelt i vedtaket fra FNs ekstraordinære nedrustningssesjon - det kommer alt an på hvordan det behandles - bringes inn som et element i de övrige dröftinger om nedrustningstiltak, særlig på de kjernefysiske våpens område.

Jeg vil bare si et par ord om det som har vært sagt om politiske samtaler. Man kan ha fått et slags inntrykk av at det er farlig å före politiske samtaler. Jeg vil for min del presisere at jeg ser en meget stor forskjell mellom det å utveksle på et uforpliktende grunnlag synspunkter med representanter for ulike politiske retninger hvor i verden de enn måtte befinne seg, og forhandlinger som föres mellom representanter for ulike regjeringer. Det förste anser jeg i en tid da det er altfor lite kommunikasjon på tvers av landegrenser og andre skillelinjer, som meget viktig. Når det gjelder det siste forhold, skal man legge meget omhyggelig overveielse til grunn för man kan oppnå resultater. Jeg har selv vært til stede på et möte med en representant for USAs regjering, daværende FN-ambassadör, og lederen for det internasjonale sekretariat i Sovjetunionens kommunistiske parti, Ponomarov, og hatt en meget interessant meningsutveksling med de to.

(LR) Det var ingen som ville finne på å karakterisere det som forhandlinger. Og det har ikke reist seg én röst i USA mot at denne samtalen fant sted mellom en representant for USAs regjering og en av de fremste representanter for et kommunistisk parti.

Man skal heller ikke glemme at Förde, liksom alle andre som måtte ha muligheter for å före slike samtaler, legger hovedvekten på å före fram norske synspunkter. Det vil ofte innebære motforestillinger og argumenter mot de synspunkter som legges fram fra Sovjets side. Jeg har lyst til å föye til at om f.eks. Kåre Willoch - i sin egenskap av handelsminister i sin tid - skulle lede en forhandlingsdelegasjon til Sovjet og der få mulighet til, så godt som han kan gjöre det, å framföre norske synspunkter overfor framtredende sovjetiske politikere, ville jeg ha sett på det som betryggende.

Jeg syns Willoch i sitt nest siste innlegg hadde et stimulerende utgangspunkt for en debatt om
(IL) ulike former for traktatfesting. Hån gav der uttrykk for synspunkter som etter min mening var stimulerende for denne diskusjon.

Det er klart at det meget vel kan tenkes en traktatfesting mellom de to stormakter som ingen av de nordiske land behöver å være delaktige i, og at en traktat mellom de to supermakter garanterer en atomvåpenfrihet i Norden. Men jeg vil reservere meg mot at dette skulle være den eneste lösning. Dersom det kunne være en lösning, er det ganske klart at det må vi se på med meget stor tilfredshet. Men poenget med at vi i utgangspunktet har valgt å vise stor fleksibilitet, er at vi for vår del mener at vi skal forsöke å finne ulike veier, og ved korsveier pröve å finne veier som kan tenkes å gi gunstige resultater.

Mötet hevet kl. 15.35.